

Rondblik

Wachters op Sions muren

P. Niemeijer

Het is een bekende beeldspraak: die van de wachter op Sions muren. Iedereen voelt aan wat ermee bedoeld wordt. De wachters speuren de horizon af naar gevaar en waarschuwen de stad zodra ze wat signaleren. Ze blazen op hun bazuin, die een helder geluid moet voortbrengen. In de stad doet iedereen wat voorgeschreven is voor ‘als de sirene gaat’.

Indertijd verklaarde de vereniging Reformanda dat zij dit als haar taak zag. En op een van de jongste websites van verontruste gereformeerden troffen we het opnieuw aan als metafoor voor een soort kerkelijk alarmeringssysteem: wachters op Sions muren.

De beeldspraak is zo vertrouwd, dat het mij een schok bezorgde toen ik constateerde dat in het Oude Testament het begrip ‘wachters’ redelijk vaak voorkomt, ook dat van wachters op stadsmuren, maar dat slechts één keer uitdrukkelijk sprake is van ‘wachters op Sions muren’. Zo’n geliefde uitdrukking... en hij komt maar één keer letterlijk in de Bijbel voor! En dan ook nog op een heel bijzondere manier. In Jesaja 62, waar het niet gaat om wachters die speuren naar geváár, maar die uitzien naar het *heil* dat de HERE komt brengen. En die daarbij niet eens primair een taak hebben richting de bevolking, maar allereerst één naar de HERE toe: ze doen een beroep op Hem en smeken Hem dag en nacht om zijn hulp en heil voor Jeruzalem. De wachters op Sions muren kijken niet angstig om zich heen, maar zien vol verlangen uit naar wat de HERE de stad brengen gaat. Een heel andere gevoelswaarde is dat dan normaal aan de uitdrukking ‘wachters op Sions muren’ hangt.

Dan kijk je verder in de Bijbel, en dan ontdek je dat ze ook op andere plaatsen waar sprake is van wachters die uitkijken, uitkijken naar méér dan alleen de vijand. Dát doen ze ook: niet voor niets heten ze wachters, bewakers! Maar we lezen ook dat ze uitzien naar ‘de morgen’, de lichte morgen na de donkere nacht. En we horen van wachters die uitzien naar boodschappers die met bericht komen van het front.

Het is de opdracht van ‘wachters op Sions muren’ dat ze dit niet alleen met fraaie woorden toestemmen, maar ook in hun opstelling laten doorklinken. Hun gebed en waken moet zich maar niet kenmerken door te letten op alles wat afwijkt van wat zij normaal vinden en door de begeerte dat allen zullen zijn zoals zijzelf zijn. Maar het moet gestempeld worden door het heil van de Here waarnaar niet alleen zij, maar velen binnen de kerk, jong en oud, uitzien en de HERE smeken. Het heil dat Christus voor de zijnen verwierf en om de vervulling waarvan Hij dag en nacht bij de Vader voor ons pleit.

Bij een waarneming die jezelf verrast, dreigt altijd het gevaar dat je doorslaat. In dit geval is dat concreet, dat je van de weeromstuit net gaat doen alsof die ‘wachters op Sions muren’ helemaal geen waarschuwende taak meer zouden hebben, en er van buitenaf alleen maar heil en goede berichten kunnen komen. Dat is natuurlijk niet zo. De aloude opvatting van wachters op Sions muren komt niet uit de lucht vallen! Er is in de Bijbel sprake van een stad die beschermd wordt door wachters (Ps. 127:1). Daarnaast horen we ook van wachters *binnen* de muren, die de taak hebben op de *burgers* van de stad toe te zien (vgl. Ez. 3). Niet wachters op de muren, maar wachters *onder* het volk, *binnen* de stad, die een soort ‘geestelijk toezicht’ uitoefenen. Herderlijk. Tot heil van het volk.

Het lijkt me goed om in dit artikel een paar opmerkingen te maken over deze tweede manier van wachter-zijn. En wel om een en ander door te geven over de manier waarop we naar mijn

oordeel kritisch hebben te zijn binnen de kerk en waarop we de kritische functie die dus ook bij de ‘wachter op Sions muren’ hoort, vervullen. Want er kunnen zich gemakkelijk een aantal ontsparingen voordoen die schadelijk zijn voor ons kerkelijk leven. Ik plaats mijn opmerkingen maar puntsgewijs. Dat is het overzichtelijkst.

1. De Here waakt

Als de HERE de stad niet bewaart, tevergeefs waakt de wachter. Wachters verrichten in de Bijbel hun taak in opdracht van God en uit kracht van God. Uiteindelijk beschermen niet de wachters de stad, maar doet de HERE dat. Dat kan die wachters in hun spannende en ook wel eens ondankbare werk verlossen van krampachtigheid en van het idee dat ze aan bijkans messiaanse verwachtingen moeten voldoen. Zij mogen hun werk doen en dan het oordeel daarover bij hun hemelse Zender veilig weten. Meer dan betrouwbaar zijn, hoeven ze niet (vgl. 1 Kor. 4).

2. Taak van de kerk

Reformanda koos indertijd het beeld van de wachters op Sions muren als aanduiding van wat zij als haar taak zag. De stichting Woord en Wereld heeft deze metafoor bewust vermeden voor haar werk. Het werk van de wachter, zo was de redenering van Woord en Wereld, is een typische taak voor de kerk c.q. de plaatselijke gemeenten. Dat kun je niet ‘privatiseren’. Dat kun je niet uitbesteden aan een particuliere bewakingsdienst. De wacht betrekken rond de kerk is een verantwoordelijkheid van de kerk zelf. Die mag die taak niet laten liggen en overlaten aan spontaan opgerichte ‘geestelijke knokploegen’. Het gevaar is dan immers dat er wel hard geroepen en geoordeeld wordt, maar niet kerkelijk gehandeld.

3. Op de muur

Wat opvalt, is de nadrukkelijke plaatsbepaling van de wachters in de volksmond: ze worden gesitueerd *op Sions muren*. Het zijn *grensbewakers*. Het is opvallend dat ook in andere graag gebruikte metaforen juist dát element naar voren komt: ‘*dijkbewaking*’; ‘helder zicht op waar de *fronten* lopen’. Wachters, dijkbewakers en frontsoldaten: ze verplaatsen ons naar de *grenzen* van wat ‘(nog) gereformeerd’ en ‘niet (meer) gereformeerd’ is. Dat is des te opvallender waar in de Bijbel de wachters ook optreden *binnen* de muren. En daar hun herderlijk toezicht uitoefenen.

Door de uitdrukking ‘wachters op Sions muren’ komt het accent te liggen op de grenswacht. Dáár zie je vervolgens de discussies zich ook afspelen. Hoe versterk je de grenzen? Wat is nog gereformeerd en wat is het niet meer? Welke gronden zijn nu wel en welke niet legitiem voor een echtscheiding? Wat mag er op zondag wel en wat mag niet? We zijn, om het te zeggen met wat ik de voormalige deputaten huwelijk en echtscheiding eens hoorde zeggen, voortdurend bezig met het hek om het speelplein (waar dat moet lopen en hoe dat in elkaar moet zitten), in plaats van met wat op het speelplein zelf gebeurt.

Mag ik eens wijzen op een aantal risico’s dat hieraan zit?

- a. De muren, de dijken en de grenzen worden wel bewaakt. Maar dat betekent nog niet dat achter die muren en die dijken het leven zich goed en voorspoedig ontwikkelt. Terwijl wij naar buiten en naar anderen toe de wacht betrekken, kan van binnenuit het leven vermolmen. Met een ander beeld: dan hebben we wel een mooie gevel, maar kijk er vooral niet achter! Wat dat betreft wijs ik erop dat we als kerken in allerlei vraagstukken prima standpunten innamen, maar er intussen een schrijnend gebrek bleek te bestaan op basale punten van leer en leven. Ondanks onze catechisaties, verenigingen en scholen

bleek de Alpha-cursus-voor-buitenkerkelijken een openbaring voor veel van onze kerkleden. Het moet voor ons als kerken een uitdaging - en meer dan dat: een *opdracht!* - zijn om ons positief te laten leiden door Gods Woord en te laten vervullen met de Geest. De Here wil ons hart en ons leven!

- b. Waar de dienst op de muren een zelfstandige functie wordt en losraakt van het leven in en het hart van de stad, gaat in dat werk op de muur dat hart ook steeds minder kloppen. Het wordt een geïsoleerde functie, waarvan alleen ingewijden nog weten hoe die met dat hart te maken hebben. Beslissingen die genomen worden, krijgen voor velen het karakter van 'losse en willekeurige regels'. Niet meer dan 'standpunten' en 'overtuigingen' waarmee je weinig kunt. De samenhang met het hart van het evangelie wordt niet meer gezien en nog veel minder beleefd. De discussies gaan over zaken die slechts voor ingevoerde gereformeerden te volgen en relevant zijn. Anderen haken af omdat ze er niet in herkennen wat wezenlijk is.
- c. Waar we alleen op de grenzen letten, storten we ons in de casuïstiek en laten we ons verleiden tot een systeem van regelgeving waarbij we zelfs de eventuele uitzonderingen nog weer in kaart gebracht en gestroomlijnd hebben. We geven ons over aan 'incidenten-politiek'. En we doen alsof een heel specifieke uitzondering meteen een nieuwe regel is. De een juicht daarover ('heerlijk dat dat bij ons nu eindelijk ook mogelijk is'), terwijl de ander diepe vertwijfeling ervaart ('dat dat nu ook al bij ons kan!'). Soms wordt zo'n uitzondering zelfs gepromoveerd tot 'nieuwe koers' van de kerken of van de synode (waar de een blij en de ander diep ongelukkig mee is). Die koers wordt dan niet meer principieel bepaald geacht door Schrift en belijdenis, maar door beslissingen die voor uitzonderlijke situaties worden genomen. Een wel heel schrijnende verschraling!

Het lijkt me van groot belang dat ieder die zich wachter op Sions muren weet of voelt, zich van deze risico's bewust is en in zijn werk zich niet isoleert van anderen, maar juist zijn plaats ziet in het geheel van het lichaam van Christus. Er zijn meer wachters dan die op de muren! Alleen in verbinding met hen kan de functie van wachter op de stadsmuur floreren.

4. Naar buiten

De wachters op Sions muren keken naar buiten. Het zijn principieel andere lieden dan indertijd de Vopo's op de Berlijnse Muur. Die keken naar binnen. Die hielden de blik gekeerd naar de medestadsbewoners. Ze hielden iedereen die van binnenuit de muur naderde, in de gaten en schoten neer wie zich aan hun beheersingsdrang onttrekken wilde. Ze bespioneerden zelfs collega's. De wacht op Sions muren kent een andere manier van werken. Die is er niet om collega-strijders, maar om *problemen* waardoor de kerk vanbuiten bedreigd wordt, te helpen tackelen. Wachters op Sions muren staan positief ten opzichte van hun medestrijders. En ze zijn niet argwanend, maar blij als ook anderen vanuit hun verantwoordelijkheid en professie die gevaren van buitenaf signaleren. Ook als die andere 'oplossingen' aandragen voor de gezamenlijke nood dan zichzelf in eerste instantie gedacht hadden.

5. Uiterste ernst

Wachters op Sions muren kijken naar buiten. Zij zien heil of juist onheil van verre opdoemen. Lang niet altijd is precies te doorgronden wat er vanuit de verte aankomt. Bij nader inzien kan dat iets anders zijn dat het er op het eerste gezicht uitzag. Daarvoor is een zorgvuldige manier van onderzoeken en een nauwkeurige analyse door de rechter nodig. Soms is iets nog veel schadelijker dan de wachters dachten. Soms ook onschuldiger dan zij dachten. Als ze te vlot alarm geblazen hebben, moet je dat wachters niet te scherp verwijten. Vandaag weten we dat

je beter een vermeende terrorist ten onrechte kunt aanhouden dan dat je er een ten onrechte laat lopen.

Als ‘wachters op Sions muren’ alarm slaan bij een verschijnsel dat ze signaleren, hebben zij de indruk dat het gaat om een zaak van de uiterste ernst: heil of onheil. In onze kaders: gereformeerd of niet-gereformeerd. Maar bij nader inzien hoeft het niet altijd in die kaders te staan. Dat zal telkens weer moeten worden uitgemaakt. Met een oordeel dat totstandkomt na scherp luisteren en analyseren. De Schrift roept ons op om niet te oordelen op basis van geruchten of van horen zeggen of van eerste indrukken. Maar op basis van eerlijk feitenonderzoek. Gáát het in al onze discussies ook altijd om bressen in de kerkmuur of - andere metafoor - om een dijkdoorbraak? Onze confessie is katholiek. Maar niet elke uitwerking die wij eraan geven, is dat ook. Er kan ook sprake zijn van incidentele en geïsoleerde theologische meningen of standpunten zonder dat daarin een kracht van dwaling zit.

Wachters op Sions muren roepen op tot waakzaamheid. Terecht. En gelukkig! Dwaas is de stad die denkt dat haar niets gebeuren kan en dat ze naar haar wachters niet hoeft luisteren. Maar wachters blijven wel wachters. Die zich ook verkijken kunnen. Grondige research en analyse blijft onmisbaar. Zoals het ook in ons land uiteindelijk de rechter is die uitmaakt of er bij opgepakte mensen werkelijk sprake is van boze opzet of voorbereidingen van terreur. En wachters hebben die officiële rechtspraak te respecteren. Ook in de kerk.

Dat laatste is nog een extra opmerking waard. Wachters zijn geen rechters. Ze werken volgens verschillende protocollen. Hun beider uitkomst in een concreet geval kan dus ook verschillend zijn. Dan is het verleidelijk voor wachters om toch aan hun eigen oordelen vast te houden. Maar in de kerk zijn niet zij degenen die rechtspreken en beslissen over de toegang tot avondmaal en kansel, maar de daartoe door God geroepen ambtsdragers. Daaraan kunnen ook wachters niet voorbijgaan.

6. Herders

De Bijbel kent niet alleen wachters óp, maar ook *binnen* de muren. Zij zien toe op wat er in de stad gebeurt. Hun verantwoordelijkheid is groot. Als ze niet waarschuwen, staan ze mee schuldig aan zonde en onrecht waarvan ze getuige zijn. Veel van wat hierboven is geschreven over de wachters op Sions muren, is ook hier van toepassing. Het is een kerkelijke verantwoordelijkheid, waarvoor in de kerken aparte broeders (de ouderlingen) zijn aangesteld, maar waarin we ook allen een taak hebben: die van de onderlinge aansporing en bemoediging. Ook die laatste: bemoediging. Vaak heeft het begrip ‘wachter’ een negatieve lading. Maar we zagen al dat wachters in de Schrift ook op heel positieve zaken uit zijn. Ze zien uit naar Gods heil en bidden tot Hem voor zijn volk. Zeker in onze tijd, waarin velen snakken naar de wijsheid, het recht en de vrede van God mag dat gezegd worden.

Ook in het kritische deel van het wachterswerk komt het erop aan positief - dat is: *herderlijk* - te opereren. Wachters zijn geen jagers die afschieten, maar herders die verbinden! Geen straatvechters die zelf de regels van de strijd vaststellen, maar dienaren van God die de stijl van zijn rijk vertonen. Geen oordelaars die links en rechts op geruchten, indrukken, krantenartikelen of horen zeggen afgaan, maar die hoor en wederhoor toepassen en slechts oordelen als ze ertoe geroepen zijn. En ook geen rechters die hun privé-uitspraken bepalend achten voor de kerk en het koninkrijk van God, maar die het oordeel daar laten waar het naar Gods orde hoort. Bij alles laten ze zich drijven door liefde tot de schapen en de kudde. Niet op polarisatie zijn ze uit, maar op samenbinding in het ene ware geloof. Wachters zijn dan ook geen mensen om bang voor te zijn. Maar om de Here voor te danken.

7. Perswerk

In de kerk hebben we ons gebonden aan de gereformeerde belijdenis. Die belijdenis bepaalt de grenzen van de kerk. Niet met alles wat in de kerk gebeurt en de grenzen van de confessie niet overschrijdt, zijn we blij. Om het maar eufemistisch te zeggen. Er zijn in de kerk ook zaken die niet censurabel, maar wel miserabel zijn. Ons perswerk heeft daarmee te rekenen. Dat betekent aan de ene kant dat het elk blad vrij staat een eigen redactiebeleid te voeren en bepaalde zaken te willen versterken, en andere met klem van argumenten te bestrijden. Niet alles wat in de kerk getolereerd moet worden, hoeft in elk blad gepromoot te worden of onbecommentarieerd te blijven. Er is de oproep om te groeien in gehoorzaamheid en dienstbetoon! De ruimte van een blad hoeft niet te sporen met de bandbreedte van de kerk. Maar aan de andere kant dient er wel voor gewaakt te worden dat in zo'n geval de grenzen van een blad niet gepromoveerd worden tot grenzen van gereformeerd-zijn of van de katholieke kerk.

Perswerk vraagt vandaag hetzelfde wat het altijd heeft gevraagd: inlevingsvermogen in wat de leden van de kerk beweegt en inzicht in hedendaagse ontwikkelingen. Daarnaast denkkracht om - niet in een eigen getto maar in de concrete situatie van nu - op een telkens weer frisse en fundamentele wijze het levende onderwijs van Gods Woord doortocht te geven en toe te passen, waarbij niet incidenten worden aangepakt maar het hart aangesproken wordt. En ten slotte bijdragen die de gereformeerde leer op een stimulerende en enthousiasmerende manier neerzetten. Niet de roede van de drijver, maar de stok van de herder is het instrument waarvan Christus gebruik maakt.

8. Versterking

De stichting Woord en Wereld heeft als typering voor haar werk niet negatief gekozen voor het 'afweren van het ongereformeerde', maar positief voor 'versterking van het gereformeerde leven'. Dat bevat een program. Het vergt een schrijven vanuit en naar de kern van het evangelie en de dienst van de Here. Waar dat gebeurt, heeft dat een sanerende werking, zo mogen we geloven. Het evangelie bevat de gezondmakende leer. Waar in het Woord van God gegraven wordt en dat gelezen wordt zoals het zichzelf geeft, hoeven we niet bang te zijn voor de uitkomst, maar mogen we verwachten dat de Geest groeiend inzicht en samenbinding bewerkt. Wij mogen erop vertrouwen dat de Heilige Geest door en met het Woord zonde en dwaalleer ontmaskert, en Gods wil duidelijk maakt. Het Woord van God is een levend en krachtig zwaard dat diep doordringt, en heel concreet heiliging en samenbinding en groei bewerkt.

In het evangelie klinkt ook de stem van de Herder die, naar het eigen woord van onze Heiland, door de schapen herkend wordt. En die 'nee' zegt tegen de stem van valse herders. Daarom kan ook vol vertrouwen naar dit Woord geluisterd worden en om de doorwerking ervan gebeden worden. Een kerk die zich telkens weer op dit Woord terugtrekt en niet haar schuilplaats zoekt in eigen gekozen bastions, mag zich veilig weten bij de Allerhoogste. Tegen zijn waarheid vermag niemand iets. Daarom heeft gereformeerde persarbeid als het goed is, altijd iets stimulerends en onbekrompens. En het mooie is: dat past ook precies bij het hart van het evangelie!